

Szvetelszky Zsuzsanna

KÖZBEVÁG

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-09-20 | **ESSZÉ, SZAVADAT NE FELEDD**

Aki közbevág, az egyben el is vág. A félbeszakítás szakítás. Felrúgja az íratlan szabályt, hogy két ember beszélgetése nem dominanciaharc, hanem hintázva, ringva, egybefonódva épülő értelmes egység, amelyben egyenletes hullámokban érkeznek a

mondatok és a gondolatok, meghallgatjuk egymást és válaszolunk, majd a végén jutunk valamire. Az alkotás közös – milyen jó beszélgetés is volt ez!

Áttét és projekció

Aki közbevág és félbeszakítja a másikat, el is hallgattatja őt, verbálisan legyőzi: belefojtja a szót, a másik aktuális megnyilvánulásának lényegét. A belefojtott szóból elfojtott szó lesz, s így növeli az elfojtások mennyiségileg csak ügyel-bajjal megragadható tömegét a félbeszakított félben. Némelyek gyakran félbeszakítanak másokat, mások inkább a félbeszakítottak közé tartoznak – ám ez nem jelenti, hogy beszélhetnénk a félbeszakítók és félbeszakítottak feketén-fehéren elkülönülő csoportjáról. Áttét és projekció is keletkezhet itt, banális példával, ahogy a nagyfőnök félbeszakítja a helyettesét, az a beosztottját, aki otthon a párjával szemben lesz félbeszakító, s a lehurrogott társ a gyereket szakítja félbe.

A közbevágásnak vannak mögöttes tartalmi, a közbevágás durva kardcsapása gyakran hordoz általános üzeneteket. *Nem érdekel, amit mondasz. Az én mondandóm fontosabb, mint a tied. Nem tisztellek. Kettőnk közül én vagyok feljebb a hierarchiában.*

Nézzünk egy híres közbevágót, az iskolai kötelező irodalom ismert alakját. Petőfi versének refrénje: *Közbevágott Pató Pál úr: „Ej, ráérünk arra még!”* – bénító nemzetfék. Holott Pató Pált nem kimondottan mint nagy közbevágót emlegetik,

inkább a passzivitás, a halogatás szimbólumaként. Pató Pálban az a csapda, hogy a közbevágás agresszív aktusával – úgy tűnik – aktívan dönt, jóllehet, csak a semmittevés, a hét főbűn egyikének, a jóra való restségnek jelképe. Nemcsak az „ej, ráérünk” az ősi jelszó – a közbevágás is ősi aktusunk. Az aktus maga harcos és erőszakos, míg a közlés tartalma bénító és blokkol, azt sugallja, hogy régen minden jobb volt, és amit csak lehet, hagyjunk változatlanul. A közbevágó a mozdulatlanságot követendő példává emelve azt a látszatot kelti, hogy ezzel cselekedett. Ha jobban szemügyre vesszük a közbevágás aktusát, jellemző szándék jelenik meg. A félbeszakított már elhangzó soraiból nagyon is pontosan lehetne sejteni, hogyan fejezné be a mondatot:

Be más lenne itt az élet,

Ha egy ifjú feleség...

Közbevágott Pató Pál úr:

„Ej, ráérünk arra még!”

Pató Pál jól tudja, mit akar mondani a beszélő, és éppen ezt nem kívánja meghallani, vagyis, éppen az a szándéka, hogy a másik feledje a szavát. Ezzel csapást mér a párbeszéd ívére, s ha tovább akarjuk vinni az érzelmi áttét gondolatát: magára a beszélőre. Vagyis – immár a költeményen túl – oda jutunk, amit beszélgetéseink során oly sokszor megtapasztalhatunk: a kimondott szavak éppen az ellenkezőjüket jelentik.

A közbevágó tehát uralni akarja a kommunikáció terét. Fittyet hány a másik levegővételére, holott ez egyértelmű jelzés arról, hogy társa szólni szeretne, mert mondandója van. Zúdul tovább a parttalan egotrip, az intonáció is zsarnoki, a felemelt hanggal, a mondat végén felvitt hangsúllyal, az elaprózott, szóközi levegővétellel, és a monológ végül töredezetten ér véget, amihez nem lehet csatlakozni, csak az úgynevezett „lépcsőházi dumával”, amikor a félbeszakított összeszedi magában, már egyedül, mit is mondott volna – ha hagyják.

egymásra írt monológok

De ahogyan a fajoknak, a kommunikációs műfajoknak is vannak evolúciós folyamatai. (Többek között) az emberi gyalogság sem egyetemes jelenség. Épp önnön fejlődése, az

abból kisarjadó technológia változtat a közbevágás aktusán, ami évezredek óta stabil formálója a viszonyok hierarchiájának, élőszóban legalábbis. Ám a digitális diskurzusok új módozatokat hoznak az életünkbe. „Évek óta beszélgetek Hannával, vagy tizenötezer részből állhat a beszélgetésünk. Persze néha törlek belőle egy csomót, bár arról fogalmam nincs, ő mennyit töröl belőle” – meséli huszonéves tanítványom. A digitális beszélgetésben nem sorvad el a pillanat, amikor a közbevágó győzelme csírájában fojtja el a félbeszakított gondolatának megformálódását: a cset műfaja párhuzamos egotripeket is szülhet. Az egymásra írt monológok töredezett egymásutániséga új dialógusokat kreál, ahol a félbeszakítás értelme okafogyott lesz. Mert nem múlik el a pillanat, az írásbeliség megtartja a lehetőséget.

Ezzel pedig a félbeszakítás aktusa is átalakul, a letorkoló fél győzelme csak átmeneti lesz – néha szemtanúi lehetünk, amint egy félbeszakított a másikat hallgatva telefonjába jegyzetel, írásban kerekíti tovább a mondandóját, és amikor a másik végre elhallgat, visszakanyarodik a vita sérült pontjához – onnan folytatja. Így a támadók arzenálja apad, noha végleg bizonyára nem fogy el. Kocsmapultnak támaszkodva vagy az íróasztal mögött álló beosztott munkatársra ripakodva még sokáig lesz mód, hogy a másikba fojtja a szót, aki ezzel akarja uralni a helyzetet.

Vegyünk egy másik történelmi alakot, Winston Churchillt (Pató Pál is létezett, tudjuk jól az irodalomtörténetből: a muzslai alszolgabíróról, Pathó Péter Pálról mintázta Petőfi versének hősét, a kifigurázott köznemest), és vessük össze a változásról vallott elképzelését a patópáli nemzetfékkel. *„Aki javulni akar, annak változnia kell, aki pedig tökéletessé akar válni, annak nagyon gyakran kell változnia, vetette oda egy alkalommal egyik bírálójának, aki szemére hányta álláspontjának és nézőpontjának gyakori változtatását.”* (Sebastian Haffner: *Churchill*. Életrajz. Európa Könyvkiadó, Budapest. 2003. 95. o. Győri László fordítása.)

Változni annál könnyebb, minél kevesebb embert szakít félbe valaki. A másiktól érkező gondolatok, az „el nem feledett szavak” sokfélesége építi és teszi rugalmassá a változásra többé vagy kevésbé alkalmas személyiséget.

kép | Roman Nogin, shutterstock.com